

ಭಾರತೀಯರ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳು

ನಾಗಪೂಜೆ-ನಾಗರಪಂಚಮಿ

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ರಂಗಪ್ರಿಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಃ

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಕಾಶನ

ನಂ. 37/8, G4, ಲೀಸಾ ಅಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ಸ್,

4ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಲಾಲ್‌ಬಾಗ್ ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - 27.

ದೂರವಾಣಿ: 2227 8231, Mob: 9448078231, 9591470345

Email : bspllg@gmail.com; web; www.bharathasamskruthi.com

Title : **NAGARAPOOJE-NAGARAPANCHAMI – Under Bharatiyara Habba Haridinagalu-** A collection of festivals of India, written by Sri Sri Rangapriya Sri Sri: and published by Bharatha Samskruthi Prakashana, Bangalore.

Under the guidance of His Holiness Sri Sri Rangapriya Swamiji

ಶ್ರೀರಂಗ ಮಹಾಗುರುಗಳ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ
ಈ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

E-Edition : November 2015

pages : 30 + 2

Price: Rs. 20-00

© with publisher

Published by :

Bharatha Samskruthi Prakashana

No. 37/8 G4, Leesa Apartment, 4th Cross,
Lalbagh Road, Bangalore - 27,

Phone: 22278231, 26765381, Mobile: 9448078231, 9591470345

URL: www.bharathasamskruthi.com, email: bspllg@gmail.com

Copies available at :

Bharatha Darshana,

No. 163, Manjunatha Road, 2nd block,

Thyagaraja Nagar,

Bangalore - 560 028 Ph : 26765381

Printed by :

Laser Line Graphics

Bangalore - 560 027 Ph: 22278231

ಸನಾತನ ಆರ್ಯಭಾರತೀಯಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗಪಂಚಮೀ ಪರ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನವುಂಟು. ಅಕ್ಷಯ ತೃತೀಯೆಯ ಬದಲಿಗೆ ಇದನ್ನೇ ಮಹತ್ತರಮಹತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವವರೂ ಉಂಟು. ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲ ಮತಪಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಜನ ಇದ್ದಾರೆ. ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ವಿಧಾನ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದರೂ ಅದರ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಭಕ್ತಿ, ಭಯ, ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. “ಕಾಮ್ಯವ್ರತಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಕದೇವತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ”-ಎಂದು ವೀರನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಮತ-ಪಂಥಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಅಂತಹ ಏಕದೇವತೋಪಾಸಕರೂ ಕೂಡ ಕಾಮ್ಯವ್ರತವಾಗಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇದನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದುಂಟು. “ಸರ್ಪಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಚ್ಚಿದಿರಲಿ, ವಿಷಬಾಧೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಲಿ, ಸಂತಾನಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಧನಪ್ರಾಪ್ತಿ ಉಂಟಾಗಲಿ, ಚರ್ಮರೋಗಗಳ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗಲಿ, ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿ ಉಂಟಾಗಲಿ” ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯು (ಕುಂಡಲಿನಿಯು) ಪ್ರಬುದ್ಧವಾಗಿ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಫಲಿಸಿದ್ದಿ ಉಂಟಾಗಲಿ- ಎಂಬ ಧೈಯದಿಂದಲೂ ಅಂದು ದೇವತಾಪೂಜೆ ಮಾಡಬಹುದು. ವ್ರತದ ನಾಮಧೇಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಅಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವತೆ ನಾಗದೇವತೆ.

ನಾಗಪೂಜೆ-ನಾಗರಪಂಚಮೀ

(ii) ಹಬ್ಬವನ್ನು (ವ್ರತವನ್ನು) ಎಂದು ಆಚರಿಸಬೇಕು?

ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಪಂಚಮೀ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪರ್ವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

“ಶ್ರಾವಣೇ ಮಾಸಿ ಪಂಚಮ್ಯಾಂ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷೇ ತು ಪಾರ್ವತಿ |
ದ್ವಾರಸ್ಯೋಭಯತೋ ಲೇಖ್ಯಾ ಗೋಮಯೇನ ವಿಷೋಲ್ಲಾಸಾಃ ||
ಸಾ ತು ಪುಣ್ಯತಮಾ ಪೋಕ್ತಾ ದೇವಾನಾಮಪಿ ದುರ್ಲಭಾ ||
ಕುರ್ಯಾದ್ವಾದಶವರ್ಷಾಣಿ ಪಂಚಮ್ಯಾಂ ಸ ವರಾನನೇ ||

(ಭವಿಷ್ಯೋತ್ತರ ಪುರಾಣ. ಅಧ್ಯಾಯ 36)

ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ಪಂಚಮಿಯಂದು ಇದನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಂಗದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ದಿನವೇ ಕಶ್ಯಪರ ಮಾನಸಪುತ್ರಿಯಾದ ಸರ್ಪದೇವಿ ಮನಸಾದೇವಿಯನ್ನೂ ಪೂಜಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ.

“ಸುಪ್ತೇ ಜನಾರ್ದನೇ ಕೃಷ್ಣಪಂಚಮ್ಯಾಂ ಭವನಾಂಗಣೇ |

ಪೂಜಯೇನ್ಮನಸಾದೇವೀಂ ಸ್ನುಹೀವಿಟಪಸಂಸ್ಥಿತಾಮ್ ||”

(ತಿಥಿತತ್ತ್ವ, ತೀರ್ಥತತ್ತ್ವ)

ಜೈಷ್ಠಶುಕ್ಲದಶಮಿಯಂದು (ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರವೂ ಕೂಡಿಬಂದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತ. ನಾಗದೇವತೆ ಮನಸಾದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಲ್ಪವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

“ಜೈಷ್ಠಶುಕ್ಲದಶಮ್ಯಾಂ ತು ಹಸ್ತಕ್ಷೇ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿಣೀ |

ಕಶ್ಯಪಾನ್ಮನಸಾದೇವೀ ಜಾತೇತಿ ಮನಸಾ ಸ್ಮೃತಾ |

ತಸ್ಮಾತ್ತಾಂ ಪೂಜಯೇತ್ತತ್ ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ವಿಧಾನತಃ” ||

ಆಶ್ವಲಾಯನ ಮತ್ತು ಪಾರಸ್ಯರ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಾರ “ಸರ್ಪಬಲಿ” ಎಂಬ ನಾಗಪೂಜಾರ್ಕಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ದಿವಸ ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಪೂರ್ಣಿಮೆ.

ಹೀಗೆ ದಶಮೀ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಿಮಾ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲೂ ಸರ್ಪದೇವತೆಗಳ ಪೂಜಾರ್ಕಗಳಿದ್ದರೂ ‘ನಾಗ ಪಂಚಮೀ’ ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯವು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಪಂಚಮಿತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪೂಜಾವಿಶೇಷವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪಂಚಮೀತಿಥಿಗೆ ಚತುರ್ಥೀ ತಿಥಿ ಅಥವಾ ಷಷ್ಠೀ ತಿಥಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ವೇಧೆ ಇದ್ದರೆ, ಆಗ

ವ್ರತಕ್ಕೆ ಯಾವ ದಿನವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಎಂದರೆ ಷಷ್ಠೀವೇಧೆ ಇರುವ ತಿಥಿಯನ್ನು; ಏಕೆಂದರೆ ಷಷ್ಠೀತಿಥಿಯು ನಾಗದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದು, (ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪಂಚಮೀತಿಥಿಯು ಗರುಡದೇವತೆಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದು, ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮೀತಿಥಿಗೆ ಗರುಡ ಪಂಚಮೀ ಎಂದೇ ಹೆಸರು, ಆ ಗರುಡ ಪಂಚಮಿಯೇ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ನಾಗಪಂಚಮಿಯೆಂದು ನಾಗದೇವತೆ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ)

(iii) ವ್ರತನಿಯಮ ಆಚರಿಸುವ ಕ್ರಮ:-

ದೇಶದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದರೂ ಅಂದು ನಾಗದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಎಲ್ಲ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತವನ್ನು ಹೀಗೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಕ್ಕಿಯ ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಒಂದು ತೊಟ್ಟಿಲನ್ನು ಅಥವಾ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮತ್ತು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ನಾಗದೇವತಾ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಇರಿಸುವುದು. ಆ ಸರ್ಪದೇವತೆ ವಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಹಾಲನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದು (ತನಿ ಎರೆಯುವುದು), ಪುಷ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳೇ ಹೂವಿನಿಂದಲೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡುವುದು, ಹುತ್ತದ ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುವುದು, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕ್ಷೀರ, ಅಕ್ಕಿಯ ಹಿಟ್ಟು, ಅರಳು, ಕಡಲೇಕಾಯಿ, ಚಿಗಳೇ ತಂಬಿಟ್ಟು, ಸಿಹಿಕಡುಬು, ಉದ್ದಿನ ಕಡುಬು ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷನೈವೇದ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು, ಗೃಹದೇವತಾ ಪೂಜೆಯಲ್ಲೂ ಸರ್ಪವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕ್ಷೀರಾಭಿಷೇಕ, ನೈವೇದ್ಯಗಳು-ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುವುದು.

ಆ ದಿವಸ ಸೋದರ ಸೋದರಿಯರು ಒಂದು ಕಡೆ ಸೇರಿ ಪರಸ್ಪರ ಅಭಿನಂದನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕಳು, ಬೆನ್ನು ಮುಂತಾದ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ತಾಳೇ ಹೂವಿನಿಂದ ಹಾಲನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸಿ ಅವು ತಂಪಾಗಿರಲಿ. ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದ ಆಶಂಸನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು.

ದೇಶದ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಗೃಹದ ಹೊರಗೂ ನಾಗದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ.

ನಾಗರಕಲ್ಪ ಇರುವ ಜಾಗಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ನಾಗಶಿಲೆಗಳಿಗೆ ಕ್ಷೀರಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವುದು, ಕ್ಷೀರವನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸುವುದು, ಅರಳು, ಪಾಯಸ ಮತ್ತು ಉಪ್ಪು ಹಾಕದ ದೋಸೆಗಳನ್ನು ನಿವೇದನ ಮಾಡುವುದು ಎಂಬ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಚಿನ್ನದಿಂದ, ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನಿಂದ ನಾಗವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕ್ಷೀರಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು. ಕರವೀರ ಪುಷ್ಪ, ಜಾಜೀಹೂವು, ಧೂಪದೀಪಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಪಾಯಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು” ಎಂಬ ವಿಧಾನವನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ಭವಿಷ್ಯೋತ್ತರಪುರಾಣದ ಪ್ರಕಾರ ‘ಅಂದು ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿನ ಎರಡು ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾಗಸರ್ಪಗಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಗೋಮಯದಿಂದ ಬರೆದು, ಮೊಸರು, ದೂರ್ವೆಯ ಚಿಗುರು, ಕುಶ, ಚಂದನ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪ ನೈವೇದ್ಯಗಳಿಂದ ಆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು.

“ದ್ವಾರಸ್ತೋಭಯತೋ ಲೇಖ್ಯಾ ಗೋಮಯೇನ ವಿಷೋಲ್ಕಣಾಃ”

(ಹೇಮಾದ್ರಿ, ಪುಭಾಸಖಂಡ)

ಮನಸಾದೇವಿಯ ಪೂಜೆಮಾಡುವವರು ‘ಸರ್ಪಭಯ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಮನಸಾದೇವಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಸ್ನುಹೀ ಎಂಬ ಕ್ಷೀರವೃಕ್ಷದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅದು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಜಲಕುಂಭದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಜಲದಲ್ಲಾಗಲಿ ಆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಆವಾಹಿಸಿ, ಇತರ ನಾಗದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಆವಾಹಿಸಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬೇವಿನ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿ ಪ್ರಸಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬಡಿಸಿ ತಾನೂ ಸೇವಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಧಿಯನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

“ಮರದ ಹಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದ ಗಂಧದಿಂದ ಸರ್ಪವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಅಥವಾ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಸರ್ಪವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಾಲನ್ನು

ಚಿಮ್ಮುಕಿಸಿ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು, ಅಂದು ಮನೆಗಳ ಮುಂದೆ ಹಾವಾಡಿಗರು ತರುವ ಸರ್ಪಗಳಿಗೂ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು, ಹಾವಾಡಿಗರಿಗೆ ಸಂಭಾವನೆ ಕೊಡಬೇಕು, ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಹಿ, ಕಾರ, ಒಗರು ಮತ್ತು ಸಿಹಿ ರಸಗಳ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಮರ ಅಥವಾ ಮಣ್ಣಿನ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಅರಿಸಿನ ಶ್ರೀಗಂಧಗಳಿಂದ ಐದುಹೆಡೆಗಳುಳ್ಳ ಐದು ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ ಹಾಲುಖೀರು, ಪಂಚಾಮೃತ, ಕರವೀರಪುಷ್ಪ, ಕಮಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ಗಂಧಧೂಪದೀಪಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಅನಂತರ ಲಡ್ಡು ಮತ್ತು ಹಾಲುಖೀರುಗಳೊಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನಮಾಡಿಸಿ, ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸುವ ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ಹಸುವನ್ನೂ ಚಿನ್ನದ ನಾಗವಿಗ್ರಹವನ್ನೂ ದಾನಮಾಡಬೇಕು.

ಅಂದು ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಎಂಟು ನಾಗದೇವತೆಗಳು

ವಾಸುಕಿ:¹ “ತಕ್ಷಕಶ್ಚೈವ², ಕಾಲಿಯೋ³ ಮಣಿಭದ್ರಕಃ⁴ ಐರಾವತೋ⁵ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರಃ⁶ ಕಾರ್ಕೋಟಕ ಧನಂಜಯೌ⁸”

(ಏತೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಪ್ರಾಣಜೀವಿನಾಂ)

ಭವಿಷ್ಯೋತ್ತರಪುರಾಣ 32-2-7

ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ಪ್ರಧಾನವಾದ ನಾಗದೇವತೆಗಳು ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ. ಅನಂತ, ವಾಸುಕಿ, ಶಂಖ, ಪದ್ಮ, ಕಂಬಲ, ಕಾರ್ಕೋಟಕ, ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಶಂಖಕ, ಕಾಳಿಯ, ತಕ್ಷಕ, ಪಿಂಗಳ ಮತ್ತು ಮಣಿಭದ್ರಕ ಎಂಬವರು. ಇವರನ್ನು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಂತೆ ಪೂಜೆಮಾಡುವುದೂ ಉಂಟು”-ಎಂಬ ಪೂಜಾಕಲ್ಪವಿಧಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವರು ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಯಮದಿಂದಿರಬೇಕು. ಚತುರ್ಥಿಯ ದಿವಸ ಒಪ್ಪತ್ತು ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಪಂಚಮಿಯ ದಿವಸ ಹಗಲು ಪೂರ್ತಿ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ನಿಯಮಗಳನ್ನೂ ವ್ರತಕಲ್ಪಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

ನಾಗರ ಪಂಚಮಿಯು ನಾಗ (ಸರ್ಪಜಾತಿ) ದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡುವ ಪರ್ವ. ಸರ್ಪವನ್ನು ದೇವರೆಂದು ಪೂಜೆಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ

ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಏತಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅನೇಕ ಊಹಾಪೋಹಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ಕಡುಮೂರ್ಖತನ. ಕುರುಡುನಂಬಿಕೆಯ ಪರಮಾವಧಿರೇಖೆ. ಹಾಸ್ಯ ಮತ್ತು ಹೇವರಿಕೆಯ ವಿಷಯ ಎಂದು ಹೇಳುವವರೂ ಹೇರಳವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಊಹೆ, ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ಸರ್ಪದ ಜೊತೆ ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಚೀನಾ, ಆಫ್ರಿಕಾ, ಅಮೆರಿಕಾಗಳ ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗತವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕರುಣಿಸುವ ವಿಶ್ವಾತೀತನಾಗಿ ವಿಶ್ವನಿಯಾಮಕನಾಗಿರುವ ಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಆರಾಧಿಸಬೇಕು. ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಕೀಳಾಗಿ ಅವನಿಂದ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಡಬಹುದಾದ ಪಶುಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ದೇವರೆಂದು ಪೂಜಿಸುವುದೇ ತಿಳಿಗೇಡಿತನ. ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಷವನ್ನು ಕಾರಿ ಕೊಂದುಹಾಕುವ ಒಂದು ಕ್ರೂರಜಂತುವನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವುದು ಮತ್ತೂ ಮೂರ್ಖತನವಲ್ಲವೇ?

ವಿನಾಕಾರಣ ನಿರಪರಾಧಿಗಳನ್ನೂ ಕಚ್ಚಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಈ ದುಷ್ಟಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಂಡಲ್ಲಿ ಕೊಂದುಹಾಕಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮತಧರ್ಮಗಳೂ ಉಂಟು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತ್ತು ಮುಸಲ್ಮಾನಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಶತ್ರುವಾದ ಸೈತಾನನನ್ನು ಮತ್ತು ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ದುಷ್ಟಪಿಶಾಚಿಗಳನ್ನು ಸರ್ಪರೂಪ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕುವುದು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯವೆಂದು ಅನೇಕರು ಭಾವಿಸಿ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ಪವು ಶೀತ ರಕ್ತದ ಪ್ರಾಣಿ, ತುಚ್ಛಪ್ರಾಣಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಬಯ್ಯಬೇಕಾದರೆ “ಎಲ ಎಲಾ ಶೀತರಕ್ತದ ಕ್ರಿಮಿ!” ಎನ್ನುವುದೂ ಅವರಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆ. ಅಂತೂ ಇದನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತಹೀನಾಯದ ಕಾರ್ಯ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಆದರೂ ಸರ್ಪವನ್ನಾರಾಧಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಯಾವುದೇ ದೇಶ, ಜನಾಂಗದಲ್ಲಾದರೂ ಏಕೆ ಬಂತು? ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸನಾತನ ಆರ್ಯಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು?

1) ಹಾವಿನಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ಆಹಾರಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕದ್ದು ತಿನ್ನುತ್ತಾ ತುಂಬಾ ಉಪದ್ರವಮಾಡುವ ಈತಿಯಾದ್ದೆಯ ಪ್ರಾಣಿ ಇಲಿ. ಈ ಇಲಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ನಮಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಹುಳು ಹುಪ್ಪಟೆಗಳನ್ನೂ ಕಬಳಿಸಿ ನಮಗೆ ಮಹೋಪಕಾರಮಾಡುತ್ತದೆ ನಾಗ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ದೇವರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು ಎಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

2) ನಾಗರಹಾವು ಭಯಂಕರವಾದ ವಿಷದ ಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳ ಜಂತು, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲೂ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನಲ್ಲೂ ವಾಸಮಾಡುವ ಜನರಿಗೆ ಅದರ ಭಯ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಅದನ್ನು ದೇವರೆಂದು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಅದು ತಮ್ಮನ್ನು ಕಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಯಪೂರ್ವಕವಾದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನಾಗರಪೂಜೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು ಎಂದು ವಾದಿಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಹಾವಿಗೇ ಹಾಲೆರೆಯುವವರೂ ಉಂಟು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಭಯಗೊಂಡು ಶಿಲೆ, ಲೋಹ, ಮಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹಾವಿನ ವಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವವರೂ ಉಂಟು, “ನೀವು ಏಕೆ ನಾಗರಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ನಾಗಪ್ಪ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬುಸ್ ಎನ್ನುವುದಿಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಹಿತವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಮಾಡುವ ಶ್ರದ್ಧಾಳುಗಳೂ ಉಂಟು, (ಆದರೆ ನಾಗಪ್ಪನು ತನಗೆ ಯಾರು ಹಾಲನ್ನು ಎರೆಯುತ್ತಾರೋ ಅವರ ಮೇಲೂ ಬುಸ್ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವವನ್ನು ಅವರು ಮರೆತಿದ್ದಾರೆ.)

3) ಎಲ್ಲ ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ವಿಷ ಇದೆಯೋ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ವಿಷವಿಲ್ಲವೋ ಕಂಡವರು ಯಾರು? ಎಂದು ಎಲ್ಲಾ ಹಾವುಗಳನ್ನೂ ಪೂಜ್ಯಪದಾರ್ಥವೆಂದು ಭಾವಿಸುವವರೂ ಉಂಟು.

4) ತಾವು ಹಾವುಗಳನ್ನು ದೇವರೆಂದು ಪೂಜೆಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ತಾವು ಪೂಜೆಮಾಡುವ ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಹಾವಿನ ಸಹವಾಸದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾದ ಪದ್ಧತಿ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿದೆಯಲ್ಲಾ! ಎಂದು ಕನಿಕರಪಡುವವರೂ ಉಂಟು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಹಾವು ಮಲಗಿದರೆ ಹಾಸಿಗೆ, ನಿಂತರೆ ಕುಳಿತರೆ ಪೀಠ, ನಡೆದರೆ ಪಾದುಕೆ, ಮೈಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡರೆ ಪಟ್ಟಿಮಡಿ, ಕುಳಿತಾಗ ನಡೆಯುವಾಗ ಭತ್ತಿ ಮತ್ತು ಮಣಿದೀಪ,

ಪವಡಿಸಿದರೆ ಹಾಸಿಗೆ, ಹೀಗೆ ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲೂ ಸ್ವಾಮಿಯ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವ ಶೇಷನಾಗವೇ ನಿನಗೆ ನಮೋನಮಃ ಎಂಬ ನಾಗಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶಿವನು ನಾಗಾಭರಣ, ಗಣೇಶನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾವಿನ ಕಟ್ಟು, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನು ಸ್ವಯಂ ನಾಗರೂಪಿ, ಗರುಡದೇವರ ಕಂಕಣ, ಕಟಿಬಂಧ, ಭುಜಕೀರ್ತಿ, ಕಿವಿಕಡುಕು, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ-ಎಲ್ಲವೂ ವಾಸುಕಿ, ತಕ್ಷಕ, ಕಾರ್ಕೋಟಕ ಮುಂತಾದ ಮಹಾನಾಗಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅವು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕಚ್ಚಿದರೂ ದೇವರನ್ನು ಕಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ. ಮನುಷ್ಯರೂ ನಿಜವಾದ ನಾಗರಹಾವಿಗೆ ಹೆದರಿದರೂ ನಾಗಾಭರಣವನ್ನು ಧರಿಸುವುದೂ, ನಾಗರಹಾವನ್ನು ಹೋಲುವಂಥಾ ಜಡೆಯನ್ನು ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೂ, ಸನಾತನ-ಆರ್ಯ-ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ.

5) ಈ ನಾಗಪೂಜೆಯು ಆರ್ಯರಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲೂ, ಅವರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ‘ನಾಗ’ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಕಾಡುಜನರಲ್ಲೂ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅನಂತರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರು ಆ ದ್ರಾವಿಡಪದ್ಧತಿಯನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು ಎಂಬ ಚಿಂತಾರದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಘೋಷಿಸುವವರೂ ಉಂಟು. ಇವರ ವಾದವು ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಹೊರದೇಶದಿಂದ ಬಂದ ಆರ್ಯರು ಈ ದೇಶದ ದ್ರಾವಿಡರನ್ನು ನಾನಾಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ದಮನಮಾಡಿದರು. ಹಾಗೆ ದಮನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ‘ನಾಗ’ ಜನಾಂಗದವರೂ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ನಾಗಜನಾಂಗದವರನ್ನು ತುಳಿದುಹಾಕಿದೆವು ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಅವರು ಕಾಳಿಂಗನಾಗವನ್ನು ಮರ್ದನಮಾಡುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಕಥೆಯ ಮೂಲಕವೂ ಪ್ರದರ್ಶನಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ಏನಾಯಿತು? ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುಟಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ. ರೋಮನ್ನರು ಪಶುಬಲದಿಂದ ಗ್ರೀಕರನ್ನು ಪರಾಜಯಗೊಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿನಾಗರಿಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕರದೇ ಮೇಲುಗೈ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳನ್ನೇ ರೋಮನ್ನರೂ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಪರಾಜಯಗೊಂಡ ಜನಾಂಗವೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ವಿಜೇತರನ್ನು ಪರಾಜಯ ಗೊಳಿಸಿದರು. ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಆದದ್ದು ಹೀಗೆಯೇ, ಪಶುಬಲದಿಂದಲೂ ಕಪಟೋಪಾಯದಿಂದಲೂ ಆರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಸನಾತನದ್ರಾವಿಡರನ್ನು

ಜಯಿಸಿದರೂ ಅವರ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಧರ್ಮಗಳನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗರಪೂಜೆಯೂ ಒಂದು.

ನಾಗಸರ್ಪಗಳ ನಡುವೆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾ ನಾಗಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ನಾಗಸರ್ಪದ್ವಜವನ್ನೂ, ನಾಗಸರ್ಪಾಭರಣವನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ದ್ರಾವಿಡರ ಆ ಒಂದು ಪ್ರಭೇದಕ್ಕೆ ನಾಗರು ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆರ್ಯರು ನಾಗರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಇದಕ್ಕೆ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಉಲೂಪಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದದ್ದು, ನಾಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದ ಭೀಮಸೇನನನ್ನು ನಾಗರಾಜನೇ ತಮ್ಮ ನೆಂಟನೆಂದು ಗೌರವಿಸಿದ್ದು, ಮುಂತಾದುವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು.

ಹಳೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾಶ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರ ಜೀವನ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಹಾಗಲ್ಲ, ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಸರ್ಪಜಾತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆದಿದೆ. ಅವುಗಳ ವಿಷದ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ವಿಷವನ್ನು ಕಕ್ಕಿಸಿ ಔಷಧಿಗಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಹಾವುಗಳನ್ನು ಸುಲಿದು ಅವುಗಳ ಚರ್ಮವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅವುಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ಅವುಗಳ ಮಾಂಸದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮಾಂಸವನ್ನು ಪೋಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಹಾವಿಜ್ಞಾನಿ ಗುರುಶಿಷ್ಯರೂ ಈಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆ! ಅದರ ವಿಷದ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ ತಮಗೆ ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಆಟವಾಡಿಸಿ ಅಂತಹ ಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸುವವರು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಈಗಲೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅಪ್ಪಹಾಕಿದ ಆಲದಮರ ಎಂದು ನಾಗರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಈಗಲೂ ಮುಂದುವರಿಸುವುದು ವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದಂತೆ.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಈ ಹಾವು ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದ ಕ್ರೂರಜಂತು, ಕ್ಷುದ್ರಪ್ರಾಣಿ, ನಾಯಿಗೆ ಆಹಾರ ಹಾಕಿದರೆ ಅದು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಬಾಲ ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಗರಹಾವು ಹಾಲೆರೆದವರನ್ನೇ ಕಚ್ಚಿ ಕೊಲ್ಲುವ ತಾಮಸ ರೌದ್ರ ಸ್ವಭಾವದ ಜಂತು, ಇದನ್ನು

ಪೂಜಿಸುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಗುಣಮಟ್ಟ ಎಷ್ಟಿರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದೂ ಅವರು ವಾದವನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡಿ ನಾಗರಪಂಚಮಿ ಇತ್ಯಾದಿ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗಪೂಜೆಮಾಡುವುದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವೇ ಅಥವಾ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕವೇ? ಎಂಬುದನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

1) ನಾಗದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಮಾಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಂದವರು ಸನಾತನ ಆರ್ಯಭಾರತೀಯಮಹರ್ಷಿಗಳು. ನಾಗರಹಾವು ಕ್ರೂರಜಂತು, ಕೃತಘ್ನಜಂತು, ತಾಮಸಗುಣವುಳ್ಳ ರೌದ್ರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಜಂತು. ಅದಕ್ಕೆ ಹಾಲು ಕುಡಿಸಿದರೆ ವಿಷದ ವೃದ್ಧಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ದುಷ್ಟಜಂತುವನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿದರೆ ಸಾಧುಗಳಿಗೂ ಸಂತೋಷಸಮಾಧಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದೆ. 'ಈ ವಿಷಯವು ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ನಾಗಪೂಜೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು'-ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

“ಪಯಃಪಾನಂ ಭುಜಂಗಾನಾಂ ಕೇವಲಂ ವಿಷವರ್ಧನಂ”

(ಹಾವುಗಳಿಗೆ ಹಾಲು ಕುಡಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ವಿಷವು ಮಾತ್ರ ವೃದ್ಧಿಹೊಂದುತ್ತದೆ)

“ಮೋದೇತ ಸಾಧುರಪಿ ವೃಶ್ಚಿಕಸರ್ಪಹತ್ಯಾ”

ಭಾಗವತ 7-9-14

(ಚೀಳು ಹಾವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಸಾಧುವಿಗೂ ಸಂತೋಷ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.)

2) ಹಾವು, ಮೂಷಕ, ಮಂಡೂಕ (ಮೂಷಕ, ಮಂಡೂಕ= ಇಲಿ, ಕಪ್ಪೆ) ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳನ್ನು ತಿಂದುಹಾಕಿ ನಮಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಬಂದಿತು ಎಂದು ಊಹಿಸುವುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಾವು ತನ್ನ ಆಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ನಮಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವುದಕ್ಕಲ್ಲ,

ಇಲಿಯನ್ನು ತಿಂದುಹಾಕುವ ಬೆಕ್ಕನ್ನೂ ಗೃಧ್ರವಾಯಸಗಳನ್ನೂ (ಗೃಧ್ರ, ವಾಯಸ= ಹದ್ದು, ಕಾಗೆ.) ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

3) ಹಾವು ತಮ್ಮನ್ನು ಕಚ್ಚುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹಿಂದಿನವರು ತಂದರು-ಎಂಬ ವಾದವೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಯಂಕರವಾದ ಇತರ ವಿಷಜಂತುಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಹೆಬ್ಬುಲಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಭೀಕರಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

4) ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗರು, ಯಕ್ಷ, ಗಂಧರ್ವ ಮುಂತಾದವರು ದೇವಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ (ಭಾಗವತ 7-8). ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಈಗ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ “ನಾಗ” ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಕಾಡುಜನರೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯ. ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ.

ಆರ್ಯರು ತಮ್ಮನ್ನು ನಾಗಜನಾಂಗಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಡುಜನರನ್ನು ಮಟ್ಟಹಾಕಿಬಿಟ್ಟರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮಾಡಿದ ಕಾಳಿಂಗಮರ್ದನವು ನಾಗಜನಾಂಗವನ್ನು ಆರ್ಯಜನಾಂಗವು ತುಳಿದುಹಾಕಿದ್ದರ ಸಂಕೇತ-ಎಂದು ಕೆಲವರು ವಾದಿಸುವುದೂ ಕೂಡ ಕುರುಡುತನದ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸವೇ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದೇ ಆರ್ಯಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ತಮ್ಮನ್ನು ಮನುಷ್ಯರೆಂದೂ ನಾಗರನ್ನು ದೇವತೆಗಳೆಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ತಾವು ನಾಗರಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮರು. ತಮಗಿಂತ ಅಧಮರಾದ ನಾಗರನ್ನು ತುಳಿದುಹಾಕಿದವರು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅವರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲ ನಾಗಗಳನ್ನೂ ಮರ್ದನಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

5) ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಾಸಿಗೆ, ಆಭರಣ ಮುಂತಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಾವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ-ಎಂದು ಕೆಲವರು ಟೀಕೆಮಾಡಿರುವುದೂ ವಿವೇಕಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಭಗವಂತನ ಹಾಸಿಗೆ, ಭಗವಂತನ ಆಭರಣ, ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ನಾಗಸರ್ಪದ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿದಾಗ ಹಾಗೆ ಟೀಕೆ ಮಾಡುವ ಚಟ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ಹಾಗಾದರೆ ಆರ್ಯಮಹರ್ಷಿಗಳು ಆರಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವ ನಾಗಸರ್ಪವು ಯಾವುದು ?

ನಾವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ನಾಗರಹಾವುಗಳೇ ಅವು-ಎಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ನಾಗರಾಜ ಆದಿಶೇಷನಿಗೆ ಐದು ಹೆಡೆಗಳು, ಏಳು ಹೆಡೆಗಳು, ಸಾವಿರ ಹೆಡೆಗಳು, ಪುರುಷಾಕಾರ ಮತ್ತು ಸರ್ಪಾಕಾರ ಎರಡೂ ಸೇರಿರುವ ಮೂರ್ತಿ ಅವನು-ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ನಾಗರಹಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ, ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಆರಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ನಾಗಸರ್ಪದ ಮೂಲವನ್ನು ಜ್ಞಾನಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹುಡುಕಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಭೌತಿಕಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಚಯ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಅದರ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅಂತಹ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಭೂಮಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಕೂಡ ನಮಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದಾರಿದೀಪವಾಗುತ್ತವೆ, ಆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಆ ನಾಗಸರ್ಪವು ಯೋಗಿಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಕುಂಡಲಿನೀ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಆ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿಯ ಹರಿವು ಸರ್ಪದ ಹರಿವನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಈ ಕುಂಡಲಿನಿಯು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ನಾಗಸರ್ಪದಂತೆ ನಮ್ಮ ಮೂಲಾಧಾರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆಹಾರವು ಜೀರ್ಣವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ಪುರುಷರಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ನಪುಂಸಕರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದ್ದು ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ಯೋಗಸಾಧಕರಲ್ಲಾದರೂ ಅದು ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಬ್ಬಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಾಗಸರ್ಪದಂತೆ ಫಣವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಮೇಲೆದ್ದು ಸಹಸ್ರಾರದವರೆವಿಗೂ ಆರೋಹಣಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾನಂದಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಮೂಲಾಧಾರದ ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕುಂಡಲಿನಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕುಂಡಲಿನೀಯೋಗ ಎಂದು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಕರೆಯುತ್ತವೆ. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ಎಲ್ಲ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ

ಕುಂಡಲಿನಿಯ ಪ್ರಬೋಧ ಆಗಲೇಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಸಾಕಾರವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುವುದೂ ಸಾಧ್ಯ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಸಮಾಧಿಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭವಿಸಬಹುದು-ಎಂದೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

“ಮೂಲೋನ್ನಿದಭುಜಂಗರಾಜಮಹಿಷೀಂ ಯಾನ್ತೀಂ

ಸುಷುಮ್ನಾಧ್ವನಾ |” (ಶಾರದಾತಿಲಕ)

“ಉತ್ಥಾಪಿತಾಧಾರ ಹುತಾಶನೋಲ್ಕೈಃ

ಉನ್ನಿದ್ರಿತಾಯಾಂ ಭುಜಗಾಂಗನಾಯಾಂ |

ಸಂತಾಪಿತಾತ್ ಚಂದ್ರಮಸಃ ಪತನ್ತೀಂ

ಪೀಯೂಷಧಾರಾಂ ಪಿಬತೀಹ ಧನ್ಯಃ ||

(ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಯೋಗತಾರಾವಳೀ)

ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಈ ಕುಂಡಲಿನಿಯನ್ನೇ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಗಳು ಅನಂತ, ಆದಿಶೇಷ, ಸಂಕರ್ಷಣ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಧೇಯಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತವೆ.

ಆ ಕುಂಡಲಿನಿಯೇ ಮಹಾಯೋಗೈಶ್ವರ್ಯಸಂಪನ್ನರಾಗಿ ಮನೋ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ದಾಟಿರುವ ಪರಾದೇವತೆಗಳಾದ ನಾರಾಯಣ, ಶಂಭು, ಸರಸ್ವತಿ ಮುಂತಾದವರ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತಿಯಂತೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ಆ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯು ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ವೃತ್ತಿಗಳು ಅನೇಕ. ಹೃದಯ, ಗುದ, ಕಂಠ, ನಾಭಿ ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

“ಪ್ರಾಣಾಪಾನವ್ಯಾನೋದಾನಸಮಾನಾ ಮೇ ಶುದ್ಧ್ಯಂತಾಂ ಜ್ಯೋತಿರಹಮ್” |

(ಮಹಾನಾರಾಯಣ)

“ಹೃದಿ ಪ್ರಾಣೋ ಗುದೇಽಪಾನಃ ಸಮಾನೋ ನಾಭಿಸಂಸ್ಥಿತಃ |

ಉದಾನಃ ಕಂಠದೇಶಸ್ಥಃ ವ್ಯಾನಃ ಸರ್ವಶರೀರಗಃ”

(ಅಮರಕೋಶ)

“ಸಪ್ತ ಪ್ರಾಣಾಃ ಪ್ರಭವನ್ತಿ”

(ಯಾಜ್ಞಕೀ ಉಪನಿಷತ್ತು)

ಆ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಐದು, ಏಳು, ಅಥವಾ ಅನಂತ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಅದು ಹೀಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಲ್ಲೂ ವಿವಿಧ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ವಿವಿಧಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಏಕಮುಖವಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದು ಸಹಸ್ರಾರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಏರಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ

ಏಕಮುಖವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿರುವ ಪ್ರಾಣವೃತ್ತಿಗಳೇ ಆದಿಶೇಷ ದೇವರ ಐದು, ಏಳು ಅಥವಾ ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಫಣಗಳು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮಮಯರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಸಹಜ ಶತ್ರುವಾದ ಗರುತ್ತಂತನೊಡನೆ ವೈರವಿಲ್ಲ. ಗರುತ್ತಂತನೂ ಕೂಡ ಭಗವದ್ವ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗಿರುವವನು ತಾನೇ? “ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಭಗವಂತನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳದೇ ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ತನ್ಮಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ವೈರಕ್ಕೆ ಎಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ಮಹಾಗುರು ಶ್ರೀರಂಗರು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇವೆ.

“ಮುಕ್ತಶೇಷವಿರೋಧೇನ ಕುಲಿಶವಣಲಕ್ಷಣಾ |

ಉಪಸ್ಥಿತಂ ಪ್ರಾಂಜಲಿನಾ ವಿನೀತೇನ ಗರುತ್ಮತಾ” ||

(ರಘುವಂಶ 10)

ಎಂದು ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗರುಡದೇವರನ್ನೇ ಮಹಾಕವಿ ಕಾಳಿದಾಸನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಪರಿಶುದ್ಧನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯವಾಗಿರುವ ಶೇಷದೇವರ ವರ್ಣವೂ ಪರಿಶುದ್ಧ ಬಿಳುಪು. “ಸಿತವಿಮಲತನುಃ” ಎಂದು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ವಿಧೇಯವಾಗಿ ಭೋಗ್ಯವಾಗಿ ಶೇಷಭೂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಭಗವನ್ಮಯವಾದ ಕುಂಡಲಿನಿಯು “ಶೇಷ” ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನಾದ ಮಹಾದೇವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಭೂಷಣ ವಾಗಿರುವುದೂ ಈ ಕುಂಡಲಿನೀಶೇಷನಾಗವೇ.

ಕುಂಡಲಿನೀಶಕ್ತಿಯು ಭಗವನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ವಾಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳೂ ಉಂಟು. ಆಗ ಅದನ್ನು ‘ಕಾಳಿಂಗನಾಗ’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನು ಅದನ್ನೇ ಮೆಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಅದ್ಭುತವಾದ ಯೋಗತಾಂಡವವನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಆಡಿದ್ದು. ಭಗವಂತನ ಪಾದದ ತುಳಿತದಿಂದ ಅದರ ಆಸುರಭಾವವೆಲ್ಲಾ ತೊಲಗಿ ಅದು ಭಗವಂತನಿಗೆ ವಿಧೇಯವಾಯಿತು. ಭಗವಂತನ ಚರಣಮುದ್ರೆಯು ಅದರ ಫಣಗಳಿಗೆ ಭೂಷಣವಾಯಿತು. ಇದರ ಸ್ಮೃತಿಗಾಗಿಯೇ ನಾಗರ ಹಾವಿನ ಹೆಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗುರುತನ್ನು ವಿಷ್ಣುಪಾದ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ರೂಢಿ ಬಂದಿದೆ.

ಗರುಡದೇವರ ದಿವ್ಯಮಂಗಳವಿಗ್ರಹದ ನಾನಾಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿರುವ ಸರ್ಪಗಳೂ ಇಂತಹ ಯೋಗವಿಘ್ನಗಳೇ. ಆದರೆ ಅವು ಮಹಾಯೋಗಿಯಾದ ಅವನಿಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ತೊಂದರೆ ಮಾಡಲಾಗದೆ ಅವನ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಅವನಿಗೆ ಭೂಷಣವಾಗಿವೆ. ಏನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ತೊಂದರೆಮಾಡುವ ಸಾಹಸಮಾಡಿದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಡನೆಯೇ ಕಬಳಿಸಿಬಿಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅವನಿಗುಂಟು. ದೇವರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮರ ಮೇಲೂ ಅವು ಆಕ್ರಮಣಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಕುಂಡಲಿನೀಶಕ್ತಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ಅದರ ಕೆಲವು ವೃತ್ತಿಗಳು ಸಂತಾನಸೌಭಾಗ್ಯ, ರೋಗನಿವಾರಣೆ ಮುಂತಾದ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಉಪಾಸಕರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ನಾಗರಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಇಂತಹ ಉಪಾಸನಾವಿಧಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಮಂಗಳಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಂಕಣಕ್ಕೂ ವಾಸುಕಿದೇವತಾದಿ ಕುಂಡಲಿನೀರೂಪಗಳು ಅಧಿಷ್ಠಾತೃಗಳಾಗಿವೆ. ಯಜ್ಞೋಪವೀತದ ನವತಂತುದೇವತೆಗಳಲ್ಲೂ ನಾಗರು ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಕುಂಡಲಿನೀದೇವತೆಯ ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೇ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ನಾಗದೇವತೆಗಳು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ನಾಗರು ಒಂದು ಭೌತಿಕವಾದ ಜನಾಂಗವಲ್ಲ. ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಗೋಚರವಾಗುವ ಒಳಪ್ರಪಂಚದ ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷಗಳು.

ಹೀಗೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ನಾಗದೇವತೆಗಳ ಅಂತರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಆರೋಹಣಮಾಡಲು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಗಡೆಯಲ್ಲೂ ನಾಗದೇವತಾ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಆರಾಧನೆಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ತಂದರು. ಹೀಗೆ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಅನುಭವದಲ್ಲಿರುವ ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕಗಳ ಕಾಲಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ಊಹೆಮಾಡುವುದೇ ವಿವೇಕವಲ್ಲ. ಜೀವದೇವರ ಯೋಗ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಗಳ ಸಂಚಾರ ಇವುಗಳು ಇಂತಹ ದಿನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ವಿವೇಕವಲ್ಲ.

ನಾವು ಹೊರಗೆ ನೋಡುವ ನಾಗರಹಾವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿಯು ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಾದರೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದರೆ

ಒಳಗಿರುವ ಕುಂಡಲಿನಿಯ ಪ್ರಸನ್ನತೆಗೆ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಗರ ಹಾವುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಾರದು ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ನಾಗರಹಾವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಹೆಡೆ, ವಿಷದ ಹಲ್ಲು ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿದ್ದರೂ ನಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಳುಪು, ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ, ಕಪ್ಪು ಮುಂತಾದ ವರ್ಣಭೇದ. ವಸತಿಭೇದ, ಗುಣಭೇದಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶುಭ್ರವರ್ಣದ ನಾಗಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕುವುದು ಅತ್ಯಂತ ನಿಷಿದ್ಧ. ಅವು ಶುದ್ಧಕುಂಡಲಿನಿಯ ಅಭಿಜ್ಞಾನಗಳಾಗಿವೆ.

ಯಾವುದೇ ನಾಗರವಾದರೂ ಆಕ್ರಮಣಮಾಡಲು ಬಂದಾಗ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದಿಂದ ಆ ಪಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

“ದಾನೇನ ಚ ಧನೇನೈಕಃ ಸರ್ಪಾದೀನಾಮಶಕ್ನುವನ್ |

ಏಕೈಕಂ ಸ ಚರೇತ್ ಕೃಚ್ಛ್ರಂ ದ್ವಿಜಃ ಪಾಪಾಪನುತ್ಯಯೇ”

(ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ-227-341)

ವಿನಾಕಾರಣ ನಾಗರಹಾವುಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಕೊಲ್ಲುವುದು ಪಾತಕ. ಅದರಿಂದ ಕುಂಡಲಿನೀದೇವತೆಯ ಅಪ್ರಸನ್ನತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೊರಗಿನ ನಾಗರಹಾವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಜನರಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆ ಉಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಹಾಲು ಹಾಕಿದವರ ಮೇಲೂ ಅದು ಆಕ್ರಮಣಮಾಡುವುದೂ ನಿಜವೇ. ಆದರೆ ಒಂದು ನಾಗರಹಾವಿನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳು ಚುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅದು ತುಂಬಾ ನರಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಒಬ್ಬ ಸಾಧುವು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಅದರ ಬಳಿಗೂ ಹೋಗಿ ಅದರ ಬಾಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಳ್ಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಇಂತಹ ನಿರ್ಭಯತೆ ಕರುಣಾಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸರ್ಪಗಳ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಮುಂತಾದುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವಂತೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸರ್ಪದ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಭಯಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಧ್ಯಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ಐದು ಹೆಡೆಯ ನಾಗರ, ಏಳು ಹೆಡೆಯ ನಾಗರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೋಡಿದಾಗ ಹೆದರಿಕೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ ಸಮಾಧಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಭಯ, ಲಜ್ಜೆ ಮುಂತಾದ ಯಾವ ಬಂಧನವೂ

ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಹಾಗುರು ಶ್ರೀರಂಗರು ಮಾಡಿದ ಒಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಕನ್ನಡ ಕವಿಪುಂಗವ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಜೈಮಿನಿಭಾರತದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯ ಸುಂದರವಾದ ವರ್ಣನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ದೇವಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ 'ಫಣಿವೇಣಿ' (ಸರ್ಪಾಕಾರದ ಜಡೆಯುಳ್ಳವಳು) ಎಂಬ ಪದವನ್ನೂ ಭಕ್ತಕವಿಯು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಆಧುನಿಕ ಕವಿವಿಮರ್ಶಕರು ಆ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ "ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ವರ್ಣನೆ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕವಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಭೀಕರವಾದ ಸರ್ಪದ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ತಂದುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಈ 'ಫಣಿವೇಣಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಸುಂದರಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಭೀಕರತೆಯ ಪ್ರವೇಶ ಆಗುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಗುರುದೇವರಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿದಾಗ ಅವರು "ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಭಯ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಭಕ್ತಕವಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನಿಗೆ ಯಾವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಭಯ, ಶೋಕ, ಕಷಾಯ, (ಮನಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗಡ) ಮೋಹಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಯೋಗಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ."

"ಆನಂದಮಯಿಯಾದ ಜಗನ್ನಾತ್ರೆಯನ್ನು ಆನಂದಮಯವಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಾ ಅದನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಕ್ತರಲ್ಲೂ ಆನಂದವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿರುವ ಆದಿಶೇಷನ ಅನುಭವ ಅವನಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಆ ನಾಗರಾಜನ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ದೇವಿಯ ಜಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿ ಅವನು ಆನಂದವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಸಹೃದಯತೆ ಇಲ್ಲದವರು ಆ ಪದ್ಯದ ರಸಾನುಭವ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಟೀಕೆಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರು".

ಈ ವಿವರಣೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಸಂತೋಷಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು.

ಈ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ನಾಗರು ದೇವತಾವಿಶೇಷಗಳು. ದೇವತೆಗಳ ದರ್ಶನ ಆಗುವುದು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ. ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದವರು ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತವಾಗಿರುವ "ನಾಗರ" ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

ಮಾನ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದಾರೆ! ಎಂತೆಂತಹ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದ್ದಾರೆ! ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. "ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಇಲ್ಲದವರ ಬುದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಕೊಂಬೆಗಳುಂಟು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೊನೆ ಮೊದಲೇ ಇಲ್ಲ."-ಎಂದು ಗೀತಾಚಾರ್ಯನು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತಿಗೆ ಅವು ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಅಷ್ಟೇ. "ಬಹುಶಾಖಾ ಹೃನ್ಮಂತಾಶ್ಚ ಬುದ್ಧಯೋಃವ್ಯವಸಾಯಿನಾಂ."

ಈ ಅತೀಂದ್ರಿಯಜ್ಞಾನವೆನ್ನುವುದು ಹಿಂದೆ ಯಾವುದೋ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೋಚರವಾದ ವಿಷಯಗಳು ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ತಪೋಧ್ಯಾನ ಸಮಾಧಿಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಸುಕೃತಿಗಳು ಸರ್ವದೇಶ-ಸರ್ವಕಾಲ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸತ್ಯ ಅದು.

ಹಾಗಾದರೆ ಅಂತಹ ಅತೀಂದ್ರಿಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಅನುಭವವುಳ್ಳವರು ಈ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಆರಾಧ್ಯವಾಗಿರುವ ನಾಗರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನು ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ? ಎಂದರೆ:-

ಈ ನಾಗರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡುವ ನಾಗರಹಾವುಗಳಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯಜನಾಂಗವೂ ಅಲ್ಲ. ಅವರು ದೇವಯೋನಿಗಳು, ಸಿದ್ಧರು. ಇಷ್ಟಬಂದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಅಂತರ್ಧಾನ ಹೊಂದುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು.

"ತೇ ಚಾಂತರ್ದಧಿರೇ ನಾಗಾಃ ಪಾಂಡವಸ್ಯೈವ ಪಶ್ಯತಃ

(ಮಹಾಭಾ. ಆದಿಪರ್ವ 39-30)

ಅವರಿಗೆ ನಿಗ್ರಹ, ಅನುಗ್ರಹ ಸಾರ್ಮರ್ಥ್ಯಗಳುಂಟು. ಅವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕ್ರೋಧಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರು. ಆದರೆ ಆರಾಧಿಸಿದ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂತಾನಸೌಭಾಗ್ಯ, ಸಿರಿಸಂಪತ್ತು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕುಂಡಲಿನೀ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮಭಾವಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲರಾದವರೂ ಉಂಟು.

ಪ್ರತಿಕೂಲರಾದವರೂ ಉಂಟು. ಪ್ರತಿಕೂಲರಾದವರನ್ನು ವೇದಪುರುಷನಾದ ಗರುತ್ತಂತನ ಅಥವಾ ಅವನಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದ ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಜಯಿಸಿ ಯೋಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಶುದ್ಧಸತ್ವಮಯನಾಗಿರುವ ಮಹಾತ್ಮನೇ ಆದಿಶೇಷ. ಅವನು ಶುದ್ಧ ಶುಕ್ಲವಾದ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನು, ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶೇಷಭೂತನಾದವನು. ಅವನ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅನುರೂಪರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ನಾಗದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಗುಣವಾಗಿ ಸಾಕಾರವಾಗಿ ಒಳಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದೂ ಸಾಧ್ಯ. ಈ ಒಳದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಲೆಂದು ನಾಗದೇವತೆಗಳ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಋಷಿಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಹೊರಗೆ ಕಾಣುವ ನಾಗರ ಹಾವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಕೆಲವು ಸಂದೇಹಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

ನಾಗಪಂಚಮಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏಳುವ ಒಂದೆರಡು ಮುಖ್ಯ ಸಂದೇಹಗಳಿವೆ.

1) ಈ ಪರ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಹೆಸರು “ಗರುಡ ಪಂಚಮಿಯೇ?” ಅಥವಾ “ನಾಗಪಂಚಮಿಯೇ?” ಅಥವಾ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿವೆಯೇ? ನಾಗಪಂಚಮೀ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಈ ಪಂಚಮೀತಿಥಿಯು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಗರುತ್ತಂತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಅಂದು ಅವನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ನಾಗಶತ್ರುವಾದ ಅವನ ಪೂಜೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಾಗಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ಹಬ್ಬವನ್ನು ನಾಗಪಂಚಮೀ ಎಂದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೆ, ವಿಶೇಷಕಾರಣವಿದೆ.

ಗರುತ್ತಂತನು ಹಿಂದೆ ಸಾಧುಗಳು, ದುಷ್ಟರು ಎಂಬ ವಿವೇಚನೆ ಇಲ್ಲದೇ

ಎಲ್ಲ ನಾಗಗಳನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಗವಂತನಿಗೆ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ನಾಗಗಳ ಮೇಲೂ ಅವನು ಕೈ ಮಾಡಲು ಹೋದಾಗ ಭಗವಂತನು ಅವನ ಗರ್ವವನ್ನು ಭಂಜಿಸಿದ. ಅದರ ಸ್ಮೃತಿಗಾಗಿ ಗರುತ್ತಂತನು “ನನ್ನ ಪೂಜಾದಿನದಂದು ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತರಾದ ನಾಗದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ಪೂಜೆಮಾಡಲಿ. ಆ ಪೂಜೆಯಿಂದ ನಾನೇ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದ-ಎಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಸಂಪ್ರದಾಯ. (ಬೌದ್ಧ ಜಾತಕಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜೀಮೂತಪಾಹನನ ಕಥೆಯಲ್ಲ ಇದು.) ನಾಗದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕೂಲರಾದವರೂ ಉಂಟು. ಅವರು ಗರುತ್ತಂತನಿಗೂ ಮಾನ್ಯರು, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಂತಹ ನಾಗದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಗರುತ್ತಂತನಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಂತರವಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಶುದ್ಧವಾದ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. “ಕುಂಡಲಿನಿಯು ಪಾವನೆಯಾದ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ” ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆಯೇ ಗರುಡದೇವರೂ ಕೂಡ “ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಃ ಅನ್ಯಃ” ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದರೂ ಅದು ದಿವ್ಯಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಆರಾಧನೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಗರುಡದೇವರು ಶೇಷದೇವರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಆರಾಧನೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇಬ್ಬರ ಆರಾಧನೆಗೂ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

2) ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡುವ ನಾಗರಹಾವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಎಂಬುದು ಎರಡನೇ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ನಾಗಪಂಚಮಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ನಾಗಗಳು ಅತೀಂದ್ರಿಯರಾದ ನಾಗದೇವತೆಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪೋಣ. ಅವುಗಳ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ನಾಗದೇವತಾ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೂ ನಿಜವಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವ ನಾಗರಹಾವುಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ಭಯದಿಂದಲೋ ಕೋಪದಿಂದಲೋ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಅವು ಜನರನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಭಯಂಕರವಾದ ಸೇಡಿನ ವಿಷಯವಂತೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ತಮಗೆ ಕ್ಷೀರವನ್ನು ನಿವೇದನಮಾಡಲು ಬಂದ ಜನರನ್ನು ಕಚ್ಚಿ

ಕೊಂದಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಉಂಟು. ಹೀಗೆ ನಿರಪರಾಧಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕುವ ದುಷ್ಟಜಂತುವನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದು ಪಾಪವಾಗುತ್ತದೆಯೇ?

ಅವು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಭಯ-ಕ್ರೋಧಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚುವಂತೆಯೇ ಮನುಷ್ಯನೂ ಭಯದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೊಲ್ಲುವುದೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ?

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸತ್ಯವೇ. ಆದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಜಾತಿಯ ನಾಗಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೊಂದುಹಾಕಿದರೂ ಅದರಿಂದ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿಗೆ ಆಘಾತವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿಯ ಅಂಶವು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಬಾರದು. ಸರ್ಪಹತ್ಯೆಯಿಂದ ದೂರವಿರುವುದೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದರೆ ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಾಪವನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವು ತಮ್ಮ ತಂಟೆಗೆ ಬರದೇ ಇರುವವರನ್ನು ಕಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಲವೆಂಬ ಸರ್ಪದಿಂದ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟವರನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅವು ಕಚ್ಚುತ್ತವೆ. ಒಂದೆರಡು ಹಾವುಗಳು ಯಾರನ್ನೋ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡವು ಎಂಬ ಭಯ ಭ್ರಾಂತಿಗಳಿಂದ ಕಂಡ ಕಂಡ ಹಾವುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೂ ವಿವೇಕವಲ್ಲ.

ಮಹಾಭಾರತದ ಆದಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ 'ರುರು-ಪ್ರಮದ್ವರಾ' ಎಂಬವರ ಕಥೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ರುರು ಎಂಬ ಋಷಿಪುತ್ರನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಲು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಮದ್ವರೆಯನ್ನು ಒಂದು ನಾಗಸರ್ಪವು ಕಚ್ಚಿಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆ ಕೋಪದಿಂದ ರುರುವು ಕಂಡಕಂಡ ಹಾವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಲ್ಲತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ "ಡುಂಡುಭ" ಎಂಬ ಸರ್ಪವು ಅವನಿಗೆ ಹೀಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. "ನಾವು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕಚ್ಚುವ ಸರ್ಪಗಳಲ್ಲ. ನಾವು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಸರ್ಪಗಳು ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಹಾವುಗಳನ್ನು ನೀನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲ. ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಪರಮಧರ್ಮವಪ್ಪ "ಅನ್ಯೇ ತೇ ಭುಜಗಾ ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ ಯೇ ದಶಸ್ತಿಕ ಮಾನವಾನ್! ಡುಂಡುಭಾನಹಿಗಂಧೇನ ನ ತ್ವಂ

ಹಿಂಸಿತುಮರ್ಹಸಿ..... ಅಹಿಂಸಾ ಪರಮೋಧರ್ಮಃ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಭೃತಾಂ ವರ" (ಮ. ಭಾ.ಆದಿಪರ್ವ ಅಧ್ಯಾಯ-10 ಶ್ಲೋ. 3-13).

ಈ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ನಾಗಪೂಜೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಒಂದೆರಡು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನಾಗಪಂಚಮೀ ಪರ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಲೇಖನವನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

(1) ನಾಗಪೂಜೆಯು ಎಂದಿನಿಂದ ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಬಂದಿದೆ? ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಆಧುನಿಕ ವಿಮರ್ಶಕರು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ:

"ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ನಾಗಪೂಜೆಯ ವಿಷಯ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾಗಸಂಹಾರದ ವಿಷಯವೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನು ನಾಗಸರ್ಪಾಕಾರನಾಗಿದ್ದ ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. (ಋ.ಸಂ.2-30) ಆದರೆ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಮತ್ತು ವಾಜಸನೇಯ ಸಂಹಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಠನಮಾಡಿದೆ.

"ನಮೋಽಸ್ತು ಸರ್ಪೇಭ್ಯೋ ಯೇ ಕೇಚನ ಪೃಥಿವ್ಯಾಮನು,
ಯೇ ಅನ್ತರಿಕ್ಷೇ ತೇಭ್ಯಃ ಸರ್ಪೇಭ್ಯೋ ನಮಃ"

"ಇದಗ್ಂ ಸರ್ಪೇಭ್ಯೋ ಹವಿರಸ್ತು ಜುಷ್ಯಂ.,
ಆಶ್ವೇಷೇ ಯೇಷಾಮನುಯನ್ವಿಚಿತಂ ತೇಭ್ಯಃ ಸರ್ಪೇಭ್ಯೋ
ಮಧುಮಜ್ಜಹೋಮಿ"

ನಕ್ಷತ್ರಸೂಕ್ತದ ಒಂದು ಮಂತ್ರವು ಆಶ್ವೇಷಾ ನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧಿದೇವತೆಯಾದ ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಹಾಕಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಧರ್ವವೇದವು ತಕ್ಷಕ, ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಪಾರಾವತ ಮುಂತಾದ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾರಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಪಂಚಜನರಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಂತರಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವ, ಗಂಧರ್ವ, ಪಿತೃಗಳು ಮುಂತಾದವರಂತೆ ಸರ್ಪಗಳೂ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವರ್ಗವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾದುವು. ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವರ್ಗವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾದುವು.

ಸರ್ಪಗಳ ಪೂಜೆ ಏತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು? ಎಂದರೆ

ಸರ್ಪಭಯದಿಂದ. (ಈಗಲೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಾವಿನಿಂದ ಕಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟು ಸಾಯುವ ಮನುಷ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರದಷ್ಟು ಆಗಿದೆ.) ಹೀಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಸರ್ಪಗಳು ಕಚ್ಚಿದಿರಲಿ ಎಂದು ಸರ್ಪಬಲಿ, ನಾಗಪೂಜೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಬಂದಿತು.

“ಸರ್ಪಗಳ ಪೂಜೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು ಏನು ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿರುವುದು ಮೆಚ್ಚಬೇಕಾದ ವಿಷಯ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಪೂಜೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅನಂತರಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು” ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಷ್ಟೇಯೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ-ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಲ್ಲ. ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ತಂದ ಎಲ್ಲ ಋಗ್ವೇದಮಂತ್ರಗಳೂ ಈಗ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿವೆ-ಎಂದು ಪ್ರಮಾಣಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವ, ದೇವ, ಪ್ರಕೃತಿ ಇವು ಮೂರೂ ಅನಾದಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಉಪಾಸನೆಯ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಉಪಾಸನೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ನಾಗದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ರೂಪಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಎಂದು ತತ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಋಗ್ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಗದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯ ಪದ್ಧತಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಇಂದ್ರನು ಸರ್ಪದೈತ್ಯನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಎಂದೇಕೆ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತಾಮಂತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ? ಎಂದರೆ ದೇವಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ದೈವಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕುಂಡಲಿನೀ (ಸರ್ಪ) ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರಗಳೂ ಉಂಟು. ಅವು ದೇವತೆಗಳ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಗಿವೆ-ಎಂದು ಯೋಗಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕಾಳಿಂಗನಾಗವನ್ನು ಮರ್ದನ ಮಾಡಿದ ಕಥೆಯು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ. ವಿಷದ ಹಾವುಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ಕಚ್ಚದೇ ಇರಲಿ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಾಗಪೂಜೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು ಎಂಬ ವಾದವೂ ಸರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸರ್ಪದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ “ಎಲೈ ಸರ್ಪಗಳೇ! ನಮ್ಮನ್ನು ಕಚ್ಚಬೇಡಿ, ಕೊಲ್ಲಬೇಡಿ, ಎಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂತಾನಪ್ರಾಪ್ತಿ,

ರೋಗನಿವಾರಣೆ ಮತ್ತು ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಗಳಿಗಾಗಿ ಆ ನಾಗದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಸ್ತೋತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಹೇಳಿರುವುದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವ ನಾಗರಹಾವುಗಳಿಗಲ್ಲ, ದೇವತಾವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ-ಎಂಬುದನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸರ್ಪಾಕಾರವೂ ಉಂಟು. ದಿವ್ಯಪುರುಷಾಕಾರವೂ ಉಂಟು. ದಿವ್ಯಾಲಂಕಾರ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ಅವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ, ಈ ವರ್ಣನೆಗಳು ಕವಿಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಪೂಜಾಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಾದ್ಯ, ಆಚಮನೀಯ, ಸ್ನಾನ, ವಸ್ತ್ರ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ, ಬಾಚಣಿಗೆ, ಅಂಜನ, ಅಂಗರಾಗ, ದರ್ಪಣವೇ ಮುಂತಾದ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಲು ಹೇಳಿದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ನಾಗರಹಾವುಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಉಪಚಾರಗಳಲ್ಲ ಇವು ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿದೆ.

“ಶ್ರಾವಣಮಾಸವು ಮಳೆಗಾಲ. ಆಗ ಸರ್ಪಗಳು ಇಲಿ, ಕಪ್ಪೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೂ ಹೊರಗೆ ಮಳೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೂ ಮನುಷ್ಯರ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಮಾಡುತ್ತವೆ. ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶ್ರಾವಣಮಾಸದಲ್ಲೇ ಪೂರ್ಣಮೆಯೆಂದು ಸರ್ಪಬಲಿಯನ್ನೂ, ಪಂಚಮಿಯೆಂದು ನಾಗಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ-ಎಂದು ಕೆಲವರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೂ ತೃಪ್ತಿಕರ ವಿವರಣೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾಗಪೂಜೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಯಮಾಸದಲ್ಲೂ ಸುಬ್ಬರಾಯನ ಷಷ್ಠಿಯೆಂದೂ ಮಾಡುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯಜ್ಞೋಪವೀತದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಗದೇವತೆಯನ್ನು ಆವಾಹನೆಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುವ ವಿಧಿಯಿದೆ, “ತೃತೀಯೋ ನಾಗದೈವತ್ಯಃ ಚತುರ್ಥಃ ಸೋಮದೈವತ್ಯಃ” (ದೇವಲಸ್ಮೃತಿ, ಸ್ಮೃತಿಚಂದ್ರಿಕಾ, ಸಂಸ್ಕಾರಕಾಂಡ). ಮಂಗಳಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರತಿಸರ (ಕಂಕಣ) ದಲ್ಲೂ “ವಾಸುಕಿದೇವತಾಭ್ಯೋ ನಮಃ” ಎಂದು ನಾಗದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆವಾಹನೆಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ. ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ‘ನಾಗಬಲಿ’ ಎಂಬ ಕರ್ಮಾಂಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ನಾಗಪೂಜೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಈ ಕರ್ಮಗಳು ಮಳೆಗಾಲವಲ್ಲದ ಇತರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಪಂಚಮೀ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಕಾರಣ ಅದು ನಾಗದೇವತೆಯು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಲು ಅನುಕೂಲವಾದ ಒಳಹೊರ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಸನ್ನಿವೇಶವುಳ್ಳ ಒಂದು ಕಾಲವಾಗಿರುವುದೇ ಹೊರತು ಅದು ಮಳೆಗಾಲವಾಗಿರುವುದಲ್ಲ.

ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಂದು ಸರ್ಪಬಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಪುರಾಣ ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಪದೇವತಾ ಪೂಜೆಗೆ ಪಂಚಮೀ, ಷಷ್ಠೀ ತಿಥಿಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳಿದೆ? ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಮೂರು ತಿಥಿಗಳೂ ಸರ್ಪದೇವತಾ ಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ತಿಥಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚಮೀತಿಥಿಯು ಗರುಡದೇವರಿಗೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲೂ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಕುಂಡಲಿನೀ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ನಾಗದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾರಭೇದಗಳುಂಟು, ಅವುಗಳಿಂದ ಭಕ್ತರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಫಲಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಾಗದೇವತೆಗಳ ಆರಾಧನೆಗೆ ತಿಥಿಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ. ಮೂರೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿವೆ.

(3) ನಾಗದೇವತಾಪೂಜಾಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಲ್ಪಡುವುದು ಕೇವಲ ನಾಗಸರ್ಪವೋ ಅಥವಾ ಹೆಡೆಯಿಲ್ಲದ ಸರ್ಪಗಳೂ ಆರಾಧ್ಯದೇವತೆ ಯಾಗುತ್ತವೆಯೋ? ಸರ್ಪಗಳಿಗೂ ನಾಗಗಳಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆಯೇ ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು “ನಾನು ಸರ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸುಕಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ” “ನಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತನಾಗಿದ್ದೇನೆ” (ಸರ್ಪಾಣಾಂ ವಾಸುಕಿಶ್ಚಾಸ್ಮಿ “ಅನಂತಶ್ಚಾಸ್ಮಿ ನಾಗಾನಾಂ”) ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ಪಗಳೂ ಮತ್ತು ನಾಗಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವವುಗಳು. ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳಿರುವಂತೆಯೇ ಪ್ರಭೇದಗಳೂ ಇವೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಏನು? ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ನಾನಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ!!

ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಡೆ ಇರುವ ಹಾವುಗಳನ್ನು ನಾಗರಹಾವು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲಾ ಹಾವುಗಳನ್ನೂ ‘ಸರ್ಪ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ಪ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಎಲ್ಲ ಸರೀಸೃಪ (Reptile) ಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಗ ಎಂಬುದು ಹೆಡೆ ಮತ್ತು ಪದ್ಮವೇ ಮುಂತಾದ ಗುರುತುಳ್ಳ ಹಾವುಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ-ಎಂಬುದು ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

“ವಸ್ತುತಸ್ತು ಸರ್ಪಸಂಜ್ಞಾ ಸರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಗೋನಸಾಜಗರಾದೀನಾಮಪಿ ಸಾಮಾನ್ಯಾ, ಯಥಾ ಚತುಷ್ಟದಾಂ ಪಶುಸಂಜ್ಞಾ, ನಾಗಸಂಜ್ಞಾ ಚ ಸಟಾದಿಮತಾಂ ಸಿಹ್ಯಸಂಜ್ಞೇವ ಸಫಣಾನಾಂ ಪದ್ಮಾದ್ಯಂತಿತಾನಾಂ ಚ ವಿಶಿಷ್ಟಾ” (ಅವಿಗೀತಾ).

2) ವಾಸುಕಿ ಮುಂತಾದವು ನಾಗಗಳು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕೆಳವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅಲಗರ್ಧ ಮುಂತಾದವು ಸರ್ಪಗಳು. (ಕುಲ್ಲಾಕ. ಮನುಸ್ಮೃತಿ. ಟೀಕಾ.137)

3) ಒಂದೇ ಶಿರಸ್ಸುಳ್ಳವು ಸರ್ಪಗಳು, ಬಹು ಶಿರಸ್ಸುಗಳುಳ್ಳವು ನಾಗಗಳು. “ನಾಗಾ ಬಹುಫಣಾಸ್ಸರ್ಪಾಃ” (ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಧಿರಾಜರು ಮತ್ತು ರಾಮಾಯಣವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀತೀರ್ಥರು)

4) ಮನುಷ್ಯಾಕಾರವಾಗಿದ್ದು ಫಣ ಮತ್ತು ಪುಚ್ಚಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವು ನಾಗಗಳು, ಉಳಿದವು ಸರ್ಪಗಳು (ರಾಮಾಯಣದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀತೀರ್ಥರು ಹೇಳಿರುವ ವೈಕಲ್ಪಿಕವಾದ ಅರ್ಥ.)

5) ವಿಷವಿಲ್ಲದವುಗಳು ನಾಗಗಳು, ವಿಷವುಳ್ಳವು ಸರ್ಪಗಳು (ಶ್ರೀಧರೀಯ)

6) ಮಹಾತಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ತಕ್ಷಕ ಮುಂತಾದವರು ಸರ್ಪಗಳು, ಪಾತಾಲವಾಸಿಗಳಾದ ವಾಸುಕಿ, ಮುಂತಾದವರು ನಾಗಗಳು.

“ಅಧಸ್ತಾನ್ಮಹಾತಲೇ ಕಾದ್ರವೇಯಾಣಾಂ ಸರ್ಪಾಣಾಂ ನೈಕಶಿರಸಾಂ ಕ್ರೋಧವಶೋ ನಾಮ ಗಣಃ, ಕುಹಕ ತಕ್ಷಕಕಾಲೀಯಸುಷೇಣಾದಿಪ್ರಧಾನಾ ಮಹಾಭೋಗವನ್ತಃ

ಅಧಸ್ತಾತ್ಪಾತಲೇ ನಾಗಲೋಕಪತಯಃ ವಾಸುಕಿಪ್ರಮುಖಾಃ ಶಂಖ, ಕುಲಿಕ, ಮಹಾಶಂಖ, ಶ್ವೇತ, ಧನಂಜಯ, ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಶಂಖಚೂಡ, ಕಂಬಲಾಶ್ವತರ, ದೇವದತ್ತಾದಯೋ ಮಹಾಭೋಗಿನಃ (ಭಾಗ 5-24-28, 30)

7) ನಾಗವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮನಾದವನು ಅನಂತ, ಸರ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮನಾದವನು ವಾಸುಕಿ (ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು)

8) ಬಿಳಿಬಣ್ಣದ ದೇಹವುಳ್ಳವು ನಾಗಗಳು, ಕೆಂಪು ಮುಂತಾದ ಇತರ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳವು ಸರ್ಪಗಳು. “ಫಣಿನೋ ಧವಳಾಂಗಾ ಯೇ ತೇ ನಾಗಾ ಇತಿ ಕೀರ್ತಿತಾಃ | ಅನ್ಯೇ ರಕ್ತಾದಿವರ್ಣಾದ್ಯೈಃ ಬೋಧ್ಯಾಃ ಸರ್ಪಾದಿನಾಮಭಿಃ” (ನಿಘಂಟು 19-53)

9) ಸುರಸೆಯ ಪುತ್ರರು ನಾಗರು, ಕದ್ರುವಿನ ಪುತ್ರರು ಸರ್ಪಗಳು “ಸುರಸಾಜನಯನ್ನಾಗಾನ್ ರಾಮ ಕದ್ರುಶ್ಚ ಪನ್ನಗಾನ್” (ರಾ.ಮಾ. III-14-30)

10) ನಾಗ ಮತ್ತು ಸರ್ಪಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಳಸಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಕ್ಯಗಳೂ ಉಂಟು.

“ಸರ್ಪಾಣಾಂ ಸುರಸಾ ಜಜ್ಞೇ ಶತಂ ನೈಕಶಿರೋಭೃತಾಂ”

“ಸ ಚ ಘೋರವಿಷೋ ನಾಗಃ ತಕ್ಷಕಶ್ಲೋಪಲಕ್ಷಕಃ”

“ನಾಗಾನಾಂ ವಾಸುಕಿಂ ಚಕ್ರೇ ಸರ್ಪಾಣಾಮಥ ತಕ್ಷಕಮ್”

“ನಾಗಾಧಿಪಂ ವಾಸುಕಿಮುಗ್ರವೀರ್ಯಂ ಸರ್ಪಾಧಿಪಂ ತಕ್ಷಕಮಾದಿದೇಶ||

(ಲಿಂಗ. ಮಹಾಪುರಾಣ. 1-18-1)

ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಕಂಡ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ ನಾವು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ. ಶ್ರುತಿ, ಸ್ಮೃತಿ, ಪುರಾಣ ಇತಿಹಾಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಎಲ್ಲ ಸರ್ಪ-ನಾಗಗಳೂ ದೇವತಾ ವಿಶೇಷಗಳೇ ಹೊರತು ಲೌಕಿಕವಾದ ಹಾವುಗಳಲ್ಲ.

ನಾಗವಿಶೇಷಗಳೂ ದೇವತಾವಿಶೇಷಗಳು. ಅವರಿಗೆ ಪುರುಷಾಕಾರ, ನಾಗಸರ್ಪಾಕಾರ ಎರಡೂ ಉಂಟು. ಅವರು ಕಾಮರೂಪಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲವರ್ಣವಾಗಿ ಪಾತಾಲಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವವು ನಾಗಗಳು. ಉದಾ. ಅನಂತ, ವಾಸುಕಿ, ಮುಂತಾದವರು. ಇವರು ಸತ್ತ್ವಗುಣಪ್ರಧಾನರು, ಗರುತ್ತಮನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವುಳ್ಳವರು. ರಕ್ತವರ್ಣ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಮಹಾತಲ-ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವ ತಕ್ಷಕ, ಕುಹಕ ಮುಂತಾದವು ಸರ್ಪಗಳು. ಇವರು ರಜೋಗುಣ

ತಮೋಗುಣಪ್ರಧಾನರಾದವರು. ಗರುತ್ತಮನಿಗೆ ಹೆದರುವವರು. ಗರುತ್ತಮನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಕೆಡುಕನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರದವರು. ಯೋಗಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವರು, ಹಾಗೆ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡದಿರಲೆಂದು ಇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನಂತನೇ ಮುಂತಾದ ನಾಗವಿಶೇಷಗಳು ಲೌಕಿಕವಾದ ಆರೋಗ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಊರ್ಧ್ವಗತಿಯನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಭಕ್ತರನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾರೆ.

ನಾಗಪಂಚಮೀ, ಶ್ರಾವಣಪೂರ್ಣಿಮಾ, ಪುಷ್ಯಮಾಸದ ಶುಕ್ಲಷಷ್ಠೀ ಮುಂತಾದ ಪರ್ವವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲೂ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ, ಪ್ರತಿಸರ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗದ ನಾಗಗಳು ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

* * * * *